

Environmentálna výchova jeden z pilierov činnosti SAŽP

Environmentálna výchova – slovné spojenie, ktoré sa čím ďalej tým častejšie používa a skloňuje nielen v školstve, ale aj v organizáciách, ktoré sa zaoberajú ochranou a tvorbou životného prostredia. K takýmto organizáciám patrí aj Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP). Už od vzniku SAŽP v roku 1993 patrí environmentálna výchova k najvýznamnejším oblastiam jej činnosti. Centrum environmentálnej výchovy a vzdelávania SAŽP (CEVAV) patrí medzi sedem základných centier, ktoré reprezentujú jednotlivé odborné centrá tejto organizácie. CEVAV pôvodne začínalo s tromi vzdelávacími strediskami zameranými na ochranu životného prostredia, a to v Považskej Bystrici, v Košiciach a v chránenom areáli Dropie. Cieľom stredísk bolo a je realizovať environmentálnu výchovu netradičnou zážitkovou formou a to priamo v teréne. Pre ďalšie skvalitnenie a zefektívnenie procesu environmentálnej výchovy v SR vznikla v roku 2000 stratégia SAŽP na podporu budovania, resp. rozširovania siete stredísk environmentálnej výchovy (SEV).

Táto myšlienka sa v praxi začala realizovať od 1. 4. 2001 aj prostredníctvom projektu Budovanie siete stredísk environmentálnej výchovy SAŽP, s finančnou podporou British Council na Slovensku a v metodologickej spolupráci s anglickou charitatívnou organizáciou Field Studies Council (FSC), ktorá už vyše 60 rokov pôsobí v oblasti environmentálnej výchovy a vzdelávania. Hlavným cieľom tohto projektu bolo funkčne zabezpečiť SEV SAŽP tak, aby mohli vykonávať odbornú environmentálnu vzdelávaciu činnosť, nielen pre deti a mládež, ale aj pre odbornú, ako aj laickú verejnosť, novými atraktívnymi formami a praktickými aplikáciami získaných skúseností, zručností a vedomostí. Dnes je už väčšina SEV SAŽP vybavená v interiéri: napr. laboratóriami, počítačovými a audiovizuálnymi učebňami, v exteriéri: náučnými chodníkmi, edukačnými plochami, umelými vodnými plochami a ich činnosť zabezpečuje odborný personál. Tento, pre SAŽP úspešný projekt, bol oficiálne ukončený v marci 2004 slávnostným vyhlásením SEV SAŽP Drieňok - Teplý Vrch za prvé ekocentrum kontinentálnej Európy. A aj vďaka tomuto projektu a spolupráci sa môže dnes SAŽP pochváliť funkčnou sieťou ôsmich SEV.

SEV SAŽP vzhľadom na ich charakter rozdeľujeme na rezidenčné (pobytové), medzi ktoré patria SEV Drieňok - Teplý vrch, SEV Drieňok - Zemianska Oľča, SEV Regetovka, SEV Harmónia - Modra, SEV Orlik - Spišská Sobota a mestské, kde radíme SEV Košice, SEV Geopark - Banská Štiavnica a SEV Žilina. Všetkých osem SEV SAŽP ponúka základné programy, ktoré sú zamerané na jednotlivé zložky prírodného prostredia, ale aj špeciálne programy, ktoré umožňujú realizovať potenciál prírodného prostredia v okolí SEV SAŽP.

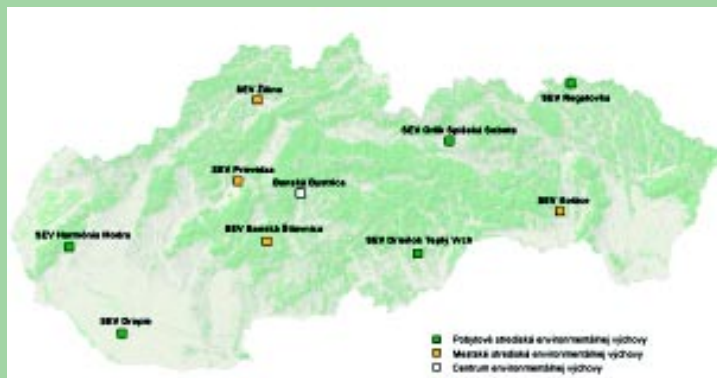
Environmentálnu výchovu v praxi na základe spoločenskej objednávky a vlastnou programovou ponukou zabezpečuje oddelenie environmentálnej výchovy (OEV) CEVAV

v Banskej Bystrici, ktoré zároveň odbornometodicky koordinuje aj prácu všetkých SEV SAŽP. SAŽP je organizáciou s celoslovenskou pôsobnosťou, preto sú aj projekty, ktoré realizovalo a realizuje OEV CEVAV, vždy postavené na celoštátnej úrovni. Jedným z prvých celoslovenských projektov bol napr. *Enviroprojekt*. Išlo o výchovno-vzdelávací projekt, ktorý žiakov a študentov motivoval k praktickým riešeniam problémov ochrany životného prostredia v ich okolí. O tom, že išlo skutočne o úspešný projekt svedčí aj fakt, že v roku 2001 sa doň prihlásilo až 202 projektov. Počas trvania tohto projektu boli najlepšie nápady oceňované aj finančne tak, aby sa mohli realizovať aj v praxi. Veľký ohlas, ktorý vzbudil tento projekt medzi žiakmi a školami, prinútil pracovníkov OEV CEVAV hľadať možnosti ako v ňom ďalej pokračovať. A preto, že SAŽP mala už rozbeh-

Strediská environmentálnej výchovy SAŽP

nutú spoluprácu s vyššie spomínaným FSC z Anglicka, spojili sme sily a začali s projektom *Živá príroda*. Cieľom projektu bolo zvýšiť uvedomosť a zodpovednosť mladej generácie za činy vykonané voči životnému prostrediu, overiť si školské poznatky prácou v teréne, a to monitorovaním biodiverzity blízkeho okolia a následne konštruktívnym riešením environmentálnych problémov. Záujem o tento projekt zaskočil organizátorov. Veď do prvej etapy projektu sa zapojilo viac ako 7 tisíc žiakov a do druhej viac ako 5 tisíc, čo predstavovalo presne 799 kolektívov zo škôl celého Slovenska. A hoci cieľovou skupinou mali byť žiaci ZŠ vo veku 10 až 15 rokov, do projektu sa zapojili aj kolektívy zo stredných škôl. Projekt bol ukončený v rámci Envirofilmu 2003, kde zástupcovia SAŽP a FSC odovzdali víťazným kolektívom finančné ocenenia. Úspech projektu podčiarklo aj udelenie prestížnej medzinárodnej ceny Green Apple, ktorú zástupcovia SAŽP v novembri roku 2003 prevzali v anglickom parlamente v Dolnej snemovni lordov. Všetky tieto odozvy nenechali kolektív OEV ľahostajným, a tak jeho pracovníci pripravujú pokračovanie projektu *Živá príroda* prostredníctvom programu *BISEL* (Bio Indicator Secondary Education Level), ktorý je určený pre členské krajiny EÚ a je zameraný na zisťovanie kvality tečúcich vôd pomocou vodných bioindikátorov. Aké sú však ďalšie programy a projekty, ktoré organizuje a zabezpečuje OEV CEVAV SAŽP?

Medzi pedagogickou verejnosťou si z roka na rok získava čoraz väčšiu obľubu jeden z ďalších celoslovenských programov, *Veľtrh environmentálnych programov - Šiška*. Na tohtoročnom už siedmom ročníku v SEV Harmónii - Modre sa tohto programu zúčastnilo vyše 80 učiteľov z celého Slovenska. Záujem bol však oveľa väčší. Aj preto na budúci rok pracovníci OEV plánujú zorganizovať Šišku na SEV SAŽP Drieňok - Teplý Vrch, kde kapacita zariadenia umožní uspokojiť väčší počet záujemcov.

Na poznávanie prírodných hodnôt a krás svojho okolia je zameraný projekt *Hypericum*. Ide o vedomostno-pohybovú súťaž, ktorá má už aj svoje veľké finále prostredníctvom celoslovenskej súťaže *De ti prírode*. Toto podujatie organizuje SAŽP v spolupráci so Slovenským poľovníckym zväzom, Združením lesníčiek Slovenska a redakciou známej televíznej relácie Halali.

Aktuálny problém s odpadmi sme sa podujali riešiť prostredníctvom celoslovenského projektu *Ekopaky*, ktorý je zameraný na zber použitých viacvrstvových

nápojových obalov. Do prvej, skúšobnej etapy projektu, ktorú sme začali v januári tohto roku v spolupráci s firmou Kuruc company a za podpory Recyklačného fondu SR, sa zapojilo 120 škôl z celého Slovenska, ktoré za necelý polrok vyzbierali neuveriteľných 103 961 kg použitých obalov. Aj vzhľadom na tieto čísla a záujem zo strany škôl sme rozhodnutí pokračovať v tomto projekte aj v ďalších rokoch. V tieto dni sa už dostávajú do škôl propozície druhého ročníka, ktorý bude vyhodnotený v máji budúceho roku v rámci medzinárodného festivalu Envirofilm 2005. Veľkej obľube sa medzi umeleckými školami, no nielen medzi nimi, teší aj medzinárodná súťaž výtvarnej tvorivosti detí a mládeže *Zelený svet*. O tom, že skutočne ide o úspešnú medzinárodnú súťaž, svedčí aj počet súťažných výtvarných prác. V tomto roku posudzovala porota 3 147 výtvarných diel z Indie, Lotyšska, Poľska, Ukrajiny a iných krajín, vrátane Slovenska. Prvýkrát bola súťaž rozšírená aj o fotografické práce a animované filmy.

Zelený svet je tradičnou sprievodnou akciou medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí *Envirofilm*. V tohtoročnom jubilejnom desiatom ročníku festivalu sa uskutočnil deviaty ročník súťaže *Zelený svet*. *Envirofilm*, ktorý býva vyvrcholením činnosti v environmentálnej výchove a vzdelávaní, má už trvalé miesto v kalendári európskych festivalov s podobnou tematikou. Vo svojom VI. ročníku v roku 2000 získal ocenenie od Európskej environmentálnej agentúry (EEA) v Kodani za zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom filmu a médií a v roku 2002 sa stal členom siete environmentálnych festivalov *Ecomove International*. *Envirofilm* sa svojou profesionálnou úrovňou zaradil medzi svetové špičky podujatí, ktoré propagujú ochranu a tvorbu životného prostredia. Festivalové filmy každoročne obohacujú videotéku SAŽP o nové kvalitné filmy z produkcie renomovaných zahraničných

autorov a spoločností. Filmy sa využívajú na účely environmentálnej výchovy v SEV SAŽP, sú v ponuke aj pre širokú verejnosť a záujemcom sú poskytované bezplatne.

V období spájajúcej sa Európy je dôležitá aj medzinárodná spolupráca. Prostredníctvom OEV je SAŽP zapojená do niekoľkých medzinárodných environmentálnych projektov. Jedným z nich je projekt *Environmentálna výchova pre telesne postihnutých*, kde spolupracujeme s anglickými, talianskymi, poľskými, lotyšskými a bulharskými partnermi. Cieľom projektu je priblížiť a umožniť aj tejto skupine našich spoluobčanov aktívne sa zapojiť do procesu environmentálnej výchovy. Pre školské zariadenia rôznych stupňov sa aj v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami v SR rozbieha v tomto roku medzinárodný projekt *Zelená škola*. Projekt zastrešuje *Foundation for environmental education (FEE)* so sídlom v Dánsku. Úlohou projektu je aktívne zapojiť žiakov, učiteľov, ale aj rodičov a miestnu komunitu do procesov zmien, ktoré vedú k zdravejšej a aktívnejšej škole, ktorá svojou prevádzkou, čo možno najmenej zaťažuje

životné prostredie svojho okolia. Projekt *PAWS* koordinuje *Deutsche Angestellte Akademie*. Je zameraný na poznávanie lesa a lesného ekosystému a sú doň zapojené krajiny ako Rakúsko, Nemecko, ČR a Slovensko. V spolupráci s *FSC* z Veľkej Británie pripravujeme nový medzinárodný projekt pod názvom *Trvalo udržateľná turistika v národných parkoch*. Cieľom projektu je spolu so zúčastnenými krajinami: Bulharskom, Anglickom a Holandskom hľadať cestu rozumného rozvoja turistiky v tak významných územiach, ako sú národné parky, a to aj v spolupráci s podnikateľmi a miestnou komunitou.

Všetky skúsenosti získané zo spomínaných projektov sa OEV CEVAV snaží odovzdať odbornej, aj laickej verejnosti. Preto ďalšou prioritnou úlohou je organizovanie celoslovenských seminárov, workshopov, besied a environmentálnych programov, či už v SEV SAŽP alebo priamo na školách a vo výchovných zariadeniach. Jednou z ďalších nezanedbateľných činností pracovníkov OEV CEVAV je aj publikačná činnosť, v rámci ktorej sa snažíme vydávať také edukačné materiály, ktoré by dokázali spestriť a zefektívniť proces environmentálnej výchovy v školských zariadeniach a taktiež v SEV SAŽP. Do dnešných dní vydala SAŽP pracovné listy venované témam stromu, odpadu a vode, pripravujú sa pracovné listy na tému doprava a pôda. Pre odborné environmentálne programy sme vydali kľúče na určovanie mäkkých, hornín, atmosférických javov a geomorfologických tvarov reliéfu a pripravujú sa aj ďalšie.

Veríme, že snaha pracovníkov OEV CEVAV SAŽP pomôže pedagógom, žiakom, študentom, ale aj inej odbornej, aj laickej verejnosti stotožniť sa s problematikou ochrany a tvorby životného prostredia tak, aby nám jeho tvorba a ochrana nebola ľahostajná.

RNDr. Ľuboš Čillag
SAŽP - CEVAV Banská Bystrica

Letná škola ochrany životného prostredia

Projekt *Letná škola ochrany životného prostredia* vznikol na základe niekoľkoročnej a efektívnej spolupráce SAŽP a Fakulty prírodných vied, Katedry ekológie a environmentálnej výchovy UMB v Banskej Bystrici. Tentorok prebehol pilotný ročník projektu v septembri 2004 v SEV Dripie a pokračoval Jesennou školou ochrany životného prostredia v ekocentre Drieňok na Teplom Vrchu.

Projekt sa realizoval v dvoch moduloch; *Letná* a *Jesenná škola ochrany životného prostredia*, pre študentov denného štúdia a študentov dištančného štúdia, v rámci povinného absolvovania blokovej výučby predmetov psychologicko-sociálny výcvik, estetické aspekty životného prostredia a regionalistika (lektori: PhDr. V. Jozafová, PhDr. M. Halašová, PhDr. I. Murín). Pracovníci SAŽP sa do programovej náplne zapojili prezentáciou

činnosti a fungovania jednotlivých typologicky odlišných stredísk environmentálnej výchovy a priblížili účastníkom činnosť koordinátora environmentálnej výchovy, jeho odbornú a konkrétnu praktickú činnosť v podmienkach stredísk. (Environmentálni koordinátori: Ing. K. Bérešová, Ing. Zuzana Tóthová, Mgr. M. Michalovičová, Mgr. K. Kosková a Mgr. M. Vincík). Podstatným momentom obsahu projektu bolo vymedzenie a definovanie pojmu environmentálna výchova. Environmentálna výchova je o životnom prostredí, o človeku v ňom,

o jeho prístupe, konaní a o emóciách. Je to výchova o hodnotách a o rôznych spôsoboch komunikácie, ktorú je nevyhnuté cítiť, mať v sebe a sústavne trénovať jej zdokonaľovanie a napĺňanie. Program obidvoch modulov bol stavaný tak, aby zostali v rovnováhe teoreticky orientované aktivity náročnej na myšlienkové pochody a aktivity prebiehajúce v teréne. Pri aktivitách v teréne mali študenti možnosť spoznať prírodné výnimčnosti a krásu okolitého prostredia SEV a absolvovali trasy *Náučného chodníka Drienčanský kras* a *Náučného chodníka Dripie* s odborným výkladom. Cieľom projektu je oboznámiť študentov s predmetom štúdia environmentálnej výchovy a poskytnúť im možnosti ich profesionálneho uplatnenia po skončení štúdia.

SAŽP plánuje v roku 2005 pokračovať v tomto projekte a zároveň rozšíriť ponuku podobných pobytov aj pre viaceré univerzity na Slovensku, ktoré sú zamerané na štúdium prírodných vied. Pre študentov stredných škôl, ktorí hľadajú svoj študijný smer, plánujeme nápo-mocné orientačné programy, so zámerom uľahčiť im postup pri výbere vysokej školy. Bližšie informácie s fotodokumentáciou o priebehu jednotlivých modulov nájdete na www.sazp.sk.

Mgr. Katarína Kosková
SAŽP - CEVAV Banská Bystrica